

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Economische elite zet in op euro

Fennema, M.; Heemskerk, E.

Publication date

2013

Document Version

Final published version

Published in

Dutch Economic Touch

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Fennema, M., & Heemskerk, E. (2013). Economische elite zet in op euro. In *Dutch Economic Touch* (pp. 103-106). 4Days for Europe.

<http://heemskerk.socsci.uva.nl/pdfs/Economische%20elite%20zet%20in%20op%20Europ%202013.pdf>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Economische elite zet in op euro

Meindert Fennema en Eelke Heemskerk

Afdeling Politicologie, Universiteit van Amsterdam

In *de Volkskrant* van 2 oktober 2013 uit Frits Bolkestein zijn ongenoegen over de euro. 'De monetaire unie is mislukt. De euro is een slaappil gebleken die de tekortlanden heeft laten dromen van een dolce far niente in plaats van zich zorgen te maken over de eigen concurrentiekracht. Het gevolg is een transferunie die permanent dreigt te worden. De muntunie zou de vriendschap tussen de volkeren bevorderen. In plaats daarvan wordt bondskanselier Merkel in de tekortlanden met Hitler vergeleken. Nederland is in een fuik gezwommen en weet de weg terug niet te vinden.' Bolkestein verzet zich vooral tegen de 'federale fantasieën' die leven bij het Europese Parlement en bij de Europese Commissie, maar ook bij de voorzitter van de Europese Raad, Herman van Rompuy. Bolkestein pleit voor een opsplitsing van de muntunie in een Noord-Europees deel dat een sterke euro houdt een Zuid-Europees deel met een zwakke(re) euro.

De opvatting dat opsplitsing van de eurozone een Nederlands belang zou dienen, delen wij niet. Bolkesteins suggestie dat de euro uiteen zal vallen is ook weinig waarschijnlijk. Wij leiden dat niet alleen af van de snelheid waarmee er nu reddingsmaatregelen genomen worden die de macht van de Europese instellingen vergroten – bij voorbeeld de begrotingstoets voor de nationale begrotingen van de lidstaten en de versterking en verbetering van de

Europese Rekenkamer en natuurlijk de instelling van een permanent Europees stabiliteitsfonds. Maatregelen die vijf jaar geleden nog ondenkbaar waren.

Onze veronderstelling dat de Europese Unie verder zal gaan in de richting van politieke eenwording – zoals Helmut Kohl al in 1991 voorspelde – leiden wij ook af van het ontstaan van een Europese economische elite. Onderzoek naar de mate waarin de Europese captains of industry zich verenigd hebben in één Europees netwerk, leidt tot de conclusie dat het bedrijfsleven allang voor één Europa heeft gekozen. Dat proces is zichtbaar vanaf het einde van de jaren zeventig. De onderlinge verbondenheid van het internationale bedrijfsleven die wij gemeten hebben door te kijken naar gedeelde benoemingen in de raden van commissarissen neemt vanaf dat moment sterk toe in de gebied van de Europese Unie. En die trend zet zich versterkt door in de 21e eeuw. Naast speciaal opgerichte overlegorganen en ronde tafels zien wij tussen 2005 en 2010 het aantal internationale dubbelfuncties tussen de grootste Europese bedrijven (Eurofirst top 300) toenemen van bijna 300 tot bijna 400. Een groei van 30 procent. Het aantal dubbelfuncties door meervoudige benoemingen in het nationale bedrijfsleven neemt in dezelfde periode nauwelijks toe. En de internationale verbondenheid van het Atlantische bedrijfsleven neemt steeds verder af. Europa is

de wereldwijd de enige economische arena waar de economische elite steeds hechter verbonden raakt. Voormalig Philips topman Kleisterlee gaf al aan dat hij zijn bedrijf zag als een Europese multinational. Sindsdien zijn er veel meer Europese bedrijven ontstaan. Air-France/KLM is er slechts één van. De Europese fusie- en overnamemarkt blijft een gewilde bestemming voor internationale investeerders. Zeker 42% van de grote internationale bedrijven ziet groei- en overnamekansen in Europa. Bijna een derde van de bedrijven kiest West-Europa als topbestemming voor fusies en overnames in de komende twee jaar. Binnen West-Europa is Duitsland favoriet (62%), met op afstand Frankrijk (22%) en Nederland (21%) volgend. Europa is met name populair vanwege haar sterk ontwikkelde infrastructuur (42%), hoogwaardige technologische knowhow (29%) en stabiele wet- en regelgeving-klimaat (27%). Dat blijkt uit een onderzoek in opdracht van het advocatenkantoor Clifford Chance.

Het Europese bedrijvennetwerk neemt niet alleen in hechtheid toe, maar ook in omvang. In 2005 waren er 168 bedrijven verbonden in dat Europese netwerk, in 2010 was het aantal verbonden bedrijven toegenomen tot 206. In 2005 waren de Duitse, de Franse, de Nederlandse, de

Belgische en de Engelse bedrijven nog de kern van het Europese netwerken, in 2010 maken ook Scandinavische, Spaanse, Italiaanse en Zwitserse bedrijven er deel van uit. De Franse bedrijven lijken hun netwerkpositie versterkt te hebben. Het is waar dat er vrijwel geen bedrijven in het Europese netwerk zitten uit de landen die onlangs zijn toegetreden. Met name Oost-Europese bedrijven schitteren door afwezigheid. Maar bedrijven uit Italië, Spanje en Portugal zijn wél vertegenwoordigd, hoewel deze landen in het netwerk van de Europese bedrijfselite nog perifeer zijn. De kern van de Europese bedrijfselite komt uit de landen van de oude Europese gemeenschappen. Ierland, Spanje en de Scandinavische landen hebben zich daarbij gevoegd.

Er is nog een argument tegen opsplitsing van de euro. Duitse, Nederlandse, Franse en Britse banken hebben in hun portefeuille omvangrijke pakketten staatsobligaties van de minst kredietwaardige Europese landen. De voorstellen van Bolkestein komen erop neer dat deze banken op die staatsobligaties nog meer moeten afschrijven. Bolkestein mag dan wel de tucht van de markt preken, de vraag is of de regeringen bereid zijn hun banken een zo groot verlies te laten incasseren. De huidige beurskoersen wijzen erop dat de 'markt'

daar niet in gelooft. En ook de wisselkoersen wijzen erop dat het vertrouwen in een ongedeelde euro nog onverminderd groot is. Voorlopig wijst alles erop dat de Europese eenwording een onomkeerbaar proces is dat met kritische ketelmuziek van eurosceptici wordt begeleid. Het feit dat die eurosceptici in een links en een rechts kamp verdeeld zijn en het feit dat Frankrijk bij een breuk in de muntunie de grote verliezer zou zijn, sterkt ons in de overtuiging dat de Europese integratie door zal gaan.

Het is waar, op basis van goedkope euroleningen hebben de Zuid-Europese landen jarenlang boven hun stand geleefd. Maar die landen zijn door Duitsland en Nederland - schoorvoetend gevolgd door Frankrijk - met hun neus op de feiten gedrukt. De hervormingen en bezuinigingen in Griekenland, Italië en Spanje zijn draconisch geweest. Het ziet er naar uit dat Spanje de weg naar economisch herstel heeft gevonden. 'Spaanse economie kruipt voorzichtig uit het dal' kopte *de Volkskrant* op 10 oktober 2013. De Spaanse bankensector zit nog middenin een geweldige saneringsoperatie. Meer dan 10 procent van de uitstaande kredieten moeten worden afgeschreven. Maar die bankensector staat nu onder Europees toezicht. De publieke sector lijkt bezig zichzelf te saneren. Corruptie binnen de PP

Het Europese netwerk van dubbelfuncties in het bedrijfsleven in 2010

wordt aangepakt. Corruptie binnen de PSOE was dat al eerder. Het binnenlands bestuur zal gereorganiseerd moeten worden, en dat gebeurt ook. Het is waar, Spanje kent van de zuidelijke landen de grootste politieke stabiliteit. Maar als Spanje door deze crisis komt, dan wordt de kans dat ook Italië dat doet, groter. De ondergang van Berlusconi is in dit verband een teken aan de wand. Bolkestein had misschien wel gelijk toen hij zich in 1998 verzette tegen de deelname van Griekenland en Italië aan de Europese muntunie. Maar ook hij stemde destijds voor. Een weg terug betekent het einde van euro. De politieke elites in de verschillende landen zullen het er nog heel moeilijk mee krijgen, want het anti-Europese sentiment is sterk. Dat sentiment zal zich in alle landen omzetten in blijvend electoraal succes voor anti-Europese partijen. Maar de populisten zullen, verdeeld als ze zijn, machteloos blijven zolang de economische elite in Europa de eenheid bewaart. Het ergste wat er dan kan gebeuren is dat Griekenland gedwongen wordt de Muntunie te verlaten. Zolang het daarbij blijft, loopt de euro geen gevaar.

Ook de Verenigde Staten hebben er lang over gedaan om tot een federaal monetair systeem te geraken en de politieke en economische diversiteit in de VS is nog steeds veel groter dan de meeste

commentatoren ons willen doen geloven. De 'shutdown' van de Federale overheid is mede een gevolg van het oude antifederalistische sentiment in een groot aantal staten. Het paradoxale is daarbij dat de Tea party-mentaliteit het sterkst is in die staten die bovengemiddeld profiteren van federale subsidies. In die zin is er met het anti-Europa sentiment in Griekenland en Italië niets nieuws onder de zon.

Meindert Fennema en Eelke Heemskerk zijn verbonden aan de afdeling Politicologie van de Universiteit van Amsterdam. Zij schreven samen *Nieuwe Netwerken. De elite en de ondergang van de NV Nederland* (Bert Bakker 2008).

Eelke Heemskerk

Eelke Heemskerk is assistant professor of political science at the University of Amsterdam (UvA). He is member of the Amsterdam Institute for Social Science Research as part of the Political Economy and Transnational Governance research group. Eelke has published on corporate governance, corporate elites, social networks and institutional reform in the Netherlands and Europe. His publications include among others *Decline of the Corporate Community* (Amsterdam University Press, 2008), 'Constituting Corporate Europe' (in *Antipode*, 2010, with W.K. Carroll and M. Fennema) and 'The Social Field of the European Corporate Elite' (in *Global Networks*, 2011).

In his current research Eelke is interested in how social networks influence boardroom decision-making. For this he received the Veni Prize for excellent researchers by the Dutch Science foundation, funding a four-year research project. Next to his academic interests Eelke is management consultant at The Galan Group where he works with top management teams and boards of public and private organizations on issues of corporate governance and strategy. Publications under www.eelkeheemskerk.nl

Inhoudsopgave

1

De nieuwe economische agenda voor Europa *Dutch proof points*

Economisch toezicht en de burger

- 12 Andy Klom, Het Europees Semester
- 16 Jeannette Baljeu, Slimme regels om banen en groei te creëren
- 20 Steven Lak, Europese regelgeving en 'level playing fields'

Financiële stabiliteit in Europa

- 28 Jan Ceyskens, Financial stability in Europe
- 30 Paul Hilbers, Europese regelgeving: in toenemende mate van belang

De nieuwe economische agenda: aanbevelingen voor Nederland

- 36 Arnoud Boot, Werken aan economische stabiliteit en solidariteit in Europa
- 42 Sylvester Eijffinger, Kanttekeningen bij de economische agenda voor Europa

2

Economische groei en solidariteit in Europa *Dutch proof points*

Duurzaam en slim

- 50 Jean-Luc Annaert and Maria Silvia Gatta, What are the European Semester and the Country-Specific Recommendations?
- 58 Doekle Terpstra, Het belang van de 'civil society' voor economische groei en solidariteit

Onderwijs & werk in Europa

- 64 Heribert Lange, Europa2020
- 68 Carolien Gehrels, Economische groei en solidariteit: onderwijs & werk in Europa
- 74 Tineke Netelenbos, De digitale eeuw
- 78 Marjolein ten Hoonte, De toekomstige arbeidsmarkt vraagt om een leven lang ervaren en leren!

Economische groei en solidariteit: aanbevelingen voor Nederland

- 84 Jan Siemons, Het aantrekken van buitenlandse bedrijven en het begeleiden van Nederlandse bedrijven naar kansrijke markten als succesfactoren voor onze economie
- 92 Willem Lageweg, Circulaire economie kan Europa sterk en solidair maken
- 96 Catelene Passchier en Marjolijn Bulk, Europese sociale dimensie onmisbaar onderdeel van Europees economisch bestuur
- 102 Meindert Fennema en Elke Heemskerck, Economische elite zet in op euro

3

Ingezonden bijdragen van deelnemers *Dutch proof points*

- 110 Jaap van Till, In dialoog met burgers via sociale media: de Europese Kanteling
- 114 Marjolein Hins, Connectors verbinden de samenleving tot een duurzaam en solidair geheel
- 118 Claudia Zwart, Europa 2020: hoe nieuwe leiders werken aan een nieuwe economie
- 122 Anke Vervoord, Aanbevelingen door Vrouwen van Nu
- 126 Jan-Peter Mout, De gevaren van een eenzijdige focus op klimaat en energie